

ROD ZILVÁRŮ

ze SILBERŠTEJNA a VLČICE

Jiří H A S

V těsném sousedství Pilníkova v podhůří Krkonoš leží malebná obec Vlčice. Projíždíme-li tuďy směrem do hor, upoutá nás vlevo od silnice starobylý kostel sv. Vojtěcha s bývalou farou, chráněnou kulturní památkou. Vedle vchodu je umístěna pamětní deska s podobiznou Jana Amose Komenského, hlásající, že zde v roce 1627 trávil náš významný pedagog poslední chvíle před odchodem do vyhnanství. Seznámil se tu s bohatou knihovnou Adama Zilvára ze Silberštejna, v níž objevil spisy, inspirující ho k sepsání slavné Didaktiky: Mnozí regionální historikové se domnívali, že Komenský pobýval na hradu Břečtejně, asi 2 km vzdáleného od Vlčic, ale v této době hrad nebyl obyvatelný a Zilvárové sídlili již předtím trvale na slunnější vlčické tvrzi /zaniklé v 2. pol. 17. st./. Je to tedy pouze jakási romantická domněnka, ničím nepodložená 1/. Kostel sv. Vojtěcha je němým svědkem života Zilvárů a v jeho zdech bylo pohřbeno celkem asi 21 členů tohoto rodu. Proto nám skýtá spolu s malým hřbitůvkem i cenné heraldické památky. Obratme tedy pozornost k nim a příslušníkům rodu, sídlícího na Vlčicích přes dvě století /2/ /3/.

V kostele sv. Vojtěcha se nachází celkem sedm náhrobníků, pět ze století šestnáctého, jeden ze sedmnáctého a jeden náhrobní kámen setřelý, o němž je domněnka, že kryl původně vchod do hrobky a byl přenesen do kaple sv. Jana Nepomuckého před položením terazza v roce 1914. Tuto kapli nazývá ředitel vlčického panství K. Mählwenzel v roce 1825 "Umlrlici kapli" /Totenkapelle/ a ve své zprávě z 26. 3. 1829 "Postranní kapli" /Seitenkapelle/. Poněvadž vybudování hradu Břečtejna, od roku 1568 zvaného Silberštejn /Zilvarštejn- Zilvár vzniklo počestním příjmením Silber/ se klade do počátků husit-

Strana 140
není součástí ukázky

ských válek a přisuzuje se Janu Zilvárovi, který po dobytí Trutnova husity v květnu roku 1421 přijal se svým lidem ka-lich, připisuje se mu i zřízení hrobky pod kněžištěm vlčic-kého kostela. Jan zemřel v roce 1445 a byl podle trutnovského kronikáře ze 16. století Šimona Hüttla pohřben právě zde ve Vlčicích jako první člen rodu. Ředitel Mühlwenzel se ve svých zprávách prof. Eichlerovi do Prahy, který byl pověřen přepracováním Schallerovy Topografie, o tomto náhrobu nez-
mínuje. Jinak ve svých dvou zprávách píše, že do zdi kostel-
ní věže na západní straně jsou zazděny tyto dva náhrobníky :

1. náhrobník rytíře bez nápisu /náhr. Kryštofa Zilvára/
2. náhrobník Magdaleny z Valdštejna
a v postranní kapli sv. Jana Nepomuckého pak další tři :
1. náhrobník rytíře s malým chlapcem u nohou
2. náhrobní kámen s nápisem a erbem /náhr. Jana Zilvára/
3. malý náhrobník půlročního dítěte.

Tyto pískovcové náhrobní kameny byly původně v kostele, kde byly více pomníky než deskami kryjící hrob, který byl spo-
lečný v kryptě kostela. V roce 1698 byla postavena kamenná
věž a zrušena dřevěná zvonice, stojící opodál. Při této pří-
ležitosti byly zazděny dva náhrobníky do západní zdi kostel-
ní věže a zbývající přeneseny do postranní kaple, kde jsou
podnes. Že byly tyto výše jmenované dva náhrobníky ve zdi
věže, potvrzuje např. zpráva F. A. Hebera z roku 1842, kdy
osobně navštívil Vlčice. K přenesení obou náhrobníků do po-
stranní kaple, kde se nacházejí nyní, mohlo dojít při velké
renovaci kostela v roce 1884 za tehdejšího majitele Vlčic
Hugo Wiharda. Tím je stručně řečeno vše o vzniku krypty vl-
čického kostela a o náhrobnících a jejich osudu. Kromě nich
je zde ještě jeden náhrobník, patřící šlechtičně, která sko-
nala v roce 1614 a o němž je možno říci, že stál v hlavě
hrobu stojícího venku, nikoliv v kostele. Spodní nečitelná
část byla očividně rozleptána působením země. I tento náhrob-
ník byl přenesen do kaple patrně v roce 1698.

Popisy jednotlivých náhrobníků:

1. deska: ANNO 1554 JAR DEN DINSTAG VOR PAVLI BEKERVUNG IST
IN FOT SELIG AVS DER WELT VERSCHIEDEN HANS BERNARD
SILBERSTEIN ALTERS IM HALBEN JAR DES EDLEN GESTREN-
GEN HERRN HANSEN SILBERS VON SILBERSTEIN VND PRA-
WEN BENIGNA VON GENDORF BEIDER EHELICHER SOHN VND
LEIT ALHIE PEGRABEN DEM GOT WOLLE GNEDIG SEIN AMEN.

V překladu: Roku 1554 v úterý před Obrácením sv. Pavla roz-
loučil se s tímto světem Jan Bernard Silberštejn ve stáří
půl roku, syn Jana Zilvára ze Silberštejna a jeho manželky
Benigny z Gendorfu, je zde pochován a Bůh mu buď milostiv,
Amen.

Byl to třetí syn Jana Zilvára, pohrobek, narozený po smrti
otcově. Janův náhrobek je pod č. 5 a 6.

2. deska: PO NAROZENJ SINA BOŽIHO 1593 DNE 29 MIESICZE MAGE
VROZENA PANJ PANJ MANDALENA ZYLWAROWA Z WALDSTEINA
A NA DVBENCZY ŻIWOT SWVG W PANV DOKONALA A TVTO
POCHOWANA GEST NYNY RADOSTNEHO WZKRISSENY OCZIEKA-
WAGE ODPOCZIWA.

Strana 142
není součástí ukázky

Strana 143
není součástí ukázky

V levém dolním rohu zachovalého figurálního náhrobníku je znak Valdštejnů - čtvercový štít se čtyřmi lvy, hledícími ke středu štítu, v klenotu složená křídla. Magdalena z Valdštejna, zde pochovaná, přežila svého manžela Karla Zilvára o třináct let.

3. deska: bez textu - náhrobník Kryštofa Zilvára ze Silberštejna a Pilníkova, který zemřel 30. 8. 1579. Rytíř je na náhrobníku v plné zbroji s maršálskou holí opřenou o bok, s pérovým chocholem na přilbě a rodovým znakem u nohou. Tento Kryštof Zilvár byl v roce 1566 jmenován nejvyšším polním maršálkem v tažení českých vojsk proti Turkům v Uhrách.

4. deska: ANNO 1614 DEN 29 SEPTEMBRIS IST IN GOTT SELIG VERSCHIEDEN DIE EDLE VIELEHRENTUNGENDSAME FRAU MAGDALENA GOTT SCHENKE IHR EINA SENFTE UND FROLICHE AUFERSTEHUNG!

V překladu: Roku 1614 dne 29. září zesnula v Pánu urozená paní Magdalena Bůh rač jí popřát lehké odpočinutí a radostné vzkříšení.

Ve spodní části náhrobku je znak : v půleném štítu dva zkrížené klíče, v klenotu dva rohy a kolem znaku text rozdělený ve 4 volutách renesanční kartuše : WAPPEN DER VON UECHTRITZ /4/. V horní části náhrobníku je citát z listu sv. Pavla k Řím. 14, 7 - 8. Tento náhrobník nepatří členu rodu Silberštejnského, nýbrž šlechtičně, o níž možno říci, že byla manželkou správce nebo regenta rozsáhlého panství někdejší majitelky Beatrix Eleonory Lobkovicové, rozené Zilvárové. Nápis na náhrobníku je dobře čitelný až na vlastní příjmení zemřelé, které jak již bylo řečeno, je setřelé působením země. Že byla z rodu von Uechtric - Ichtriců víme podle znaku. Do záhady vnáší světlo zápis v pamětní knize o ciboriu, které daroval kostelu Johann Rogal von Bibrštejn; jehož tělo bylo pohřbeno v tomto kostele 24. 2. 1659: Bylo zjištěno, že do prázdného místa na náhrobníku by se nevešlo více, jak pět písmen. S ohledem na toto zjištění a zápis v pam. knize je možné, že se dotyčná šlechtična jmenovala Rogalová, resp. byla za Rogala provdána a zmíněný zde Johann Rogal byl buď jejím synem nebo vnukem. V obsáhlé závěti Beatrix Lobkovicové z roku 1608 je sice pamatováno odkazem i na služebnictvo, nikoliv však jmenovitě. Proto zde není zmíněno ani jméno Rogalovo /patrně jako správce panství/.

5. deska: IM 1553 JAR DEN 21 TAG DES MONATS MARCZEB IST DER EDLE GESTRENGE VND ERNVESTE HERR HANS SILBER VON SILBERSTEIN VND PILNIKAW WELICHER ALHIE ZV WILTSCHICZ WOHNHAFTIG GEWESEN DES EDLEN GESTRENGEN RITTERS HERRN ADAM SILBERS VND DER WOLGEBOREN FRAW FRAW BEATRIX VON SCHVMBVRCK VND PIRSTENSTEIN GOTTSELICHER SOHN IN FOT VORSCHIEDEN VND LEIT ALHIE MIT IHNE PAIDEN BEGRABEN DENEN GOT WOLLE GNEDIG SEIN.

V překladu: Roku 1553 dne 21. měsíce března zesnul v Pánu, urozený pán Jan Silber ze Silberštejna a Pilníkova, který byl tu na Vlčicích synem urozeného pana rytíře Adama Silbera

Strana 145
není součástí ukázky

a jeho urozené paní paní Beatrix ze Šumberka a Pirstenštejna a je s nimi oběma zde pochován. Bůh rač jim býti milostivým.

6. deska: bez textu - figurální náhrobník s postavou rytíře v renesanční zbroji, v levé ruce držící jílec meče, konec pochvy vyčnívá za pravou nohou rytířovou. Vlevo je rodový znak Zilvárů, vpravo modlí se dítě. Rytíř představuje Jana Zilvára a modlí se dítě jeho prvorozeného syna Karla, který skončil roku 1548 v prvním roce svého života. Sousední, páty kámen shora popsany je nedílnou součástí tohoto šestého.

7. deska obsahovala nápis, který je až na slova "EDLE GEST..." a rodového znaku Zilvárů úplně setřelý. Tento kámen kryl patrně vchod do hrobky pod kněžištěm a byl přenesen do kaple sv. Jana Nepomuckého v roce 1914, kdy bylo položeno po celém kostele terazzo.

Rodový znak Zilvárů ze Silberštejna a Pilníkova má podle Šimona Hüttla, trutnovského malíře a kronikáře /1530 - 1602/ a současníka některých členů rodu, tento blason: Kolčí štít červený, v něm pošikem černý klín. Na štítě kolčí helm s černo-červenou točenicí a černo-červenými příkryvadly. V klenotu vpravo hledící černá orlice se zlatou zbrojí. Symbolem rodu byl čtyřhranný hornický klín k dobývání rud. Černá barva klínu vyjadřovala práci horníků ve stálé tmě. Zilvárové odvozovali svůj původ z Čách, korunovačního města římsko-německých císařů a králů a dokládali to černou orlicí v klenotu, která je též ve znaku tohoto města /5/.

Z ostatních heraldických památek ve Vlčicích je zajímavá ještě rodinná hrobka Theerů ze Silberštejna s kamenným plastickým rodovým znakem nad vchodem do hrobky. V současné době je ve špatném stavu a jakékoliv údaje o pohřbených jsou zničeny. Je zde pochován patrně Jan František Theer, nebo jeho syn Josef Karel. Jan František Theer pocházel z rodiny pláteníků z Vrchlabí /sám začínal jako pláteník v Hostinném/. Narodil se 3. 12. 1736 v Polici nad Metují. V roce 1790 koupil vlčické panství a v místech, kde stávala původní zilvárovská tvrz, vystavěl nový zámek, reprezentující vrchol jeho životní kariéry. Za rozvoj textilního průmyslu na Trutnovsku a vůbec v Čechách byl povýšen patentem císaře Františka I. ze dne 4. 4. 1794 do stavu svobodných pánů s predikátem "ze Silberštejna" /6/. Zemřel 2. 4. 1815. Tento rod, který se vyšinul mezi průmyslovou šlechtu, nemá nic společného se starobylým rodem Zilvárů a vymřel již ve třetí generaci Theerovým vnukem Adolfem Karlem. Genealogií rodu Theerů ze Silberštejna se naposledy zabýval R. Procházka /7/.

Znak Theerů: Štít dělený, horní pole stříbrné s modrým gryfem s červenou zbrojí, rostoucím z dělicí čáry, dolní pole modré se stříbrnou skálou, na štítě postavena hodnostní koruna svobodných pánů, nad ní korunovaný turnajský helm s modro stříbrnými příkryvadly, v klenotu rostoucí gryf jako ve štítu /8/.

Stručné dějiny Zilvářů ze Silberštejna a Pilníkova

První známí příslušníci rodu jsou bratři Jan /Ješek/, Petr /Pešek/, Mikuláš, seděním na trutnovských manských statcích /1/. Ješek je uváděn od roku 1388 jako pán na Pilníkově a patron pilníkovského kostela a vlastní také část Vlčic. Asi roku 1400 získal Staré Buky. Umírá v roce 1415 a statky přebírá jeho manželka Markéta neznámého rodu, která na nich hospodářil ještě v roce 1418. Toho roku patrně skonala, neboť o ní není více zmínky. Ješkův syn Mikšík se připomíná v letech 1416 - 1418 a naposledy 1426 na Čermné /2/. Syn Mikšíkův Hanuš ze Starých Buků je uváděn od roku 1455 též na Hertvíkovicích /3/. V prosinci roku 1489 byl již podle zápisu v trutnovských manských deskách nebožtíkem a jeho majetek měl připadnout jako odúmrť králi /4/. Z toho vyplývá, že nezanechal potomků a jím tato větev vymřela. V závěti však učinil svými dědici Jana Zilváře z Pilníkova na Břečtejně a Jana z Kozojed na Chobotici, kteří svoje právo uplatnili před manským soudem a spor s králem o odúmrť vyhráli. O Peškovi, mladším bratrovi Ješka Zilváře víme jen, že v letech 1396 - 1429 seděl na Doubravici a v roce 1415 má také díl Vlčic. Ani o jeho potomcích není zpráv. Umírá zřejmě někdy po roce 1429.

Třetí bratr Mikuláš byl zakladatelem linie vlčické. O jeho životě máme málo zpráv. V roce 1417 zakládá nadací 8 kop z dolního Pilníkova oltář P. Marie a sv. Vavřince při pilníkovském kostele /5/. V roce 1418 přejal po Markétě, vdově Ješkově bratrovy díly statků v Pilníkově, Vlčicích a celé Staré Buky. Jeho syn Jan I. se narodil před rokem 1390. Kolem roku 1422 se oženil s Annou z Bořic. Byl s největší pravděpodobností stavitelem hradu Břečtejna, který vybudoval před rokem 1420 nedaleko Vlčic v místě, na kterém již předtím stával hradek Stein /6/. Skonal v roce 1445 a jeho manželka v roce 1451. Oba jsou pochováni ve Vlčicích v kostele sv. Vojtěcha, kde založili rodinnou hrobku. Jejich syn Mikuláš /Nykl/ žil v letech 1426 až 1476. V roce 1455 se připomíná jako pán na Břečtejně a Mladých Bukách /7/. Asi roku 1456 si vzal Annu z Vyhnanic, která ho přežila o 22 let. Linie rodu pokračovala jejich synem Janem II., narozeným kolem roku 1457. V roce 1486 se Jan II. oženil s Johankou z Mečkova, dcerou Zdislava Jeníka z Mečkova a na Uhersku. Toho roku jí pojistil s povolením krále Vladislava 1000zł. uher. /1/, které mu přinesla věnem, na svých manských statcích /8/. V letech 1476 až 1508 se připomíná Jan II. na Břečtejně, Vlčicích a Pilníkově. V roce 1476 dědí po otci a získává od Hanuše Zilváře ze Starých Buků tvrz Vlčice /9/, roku 1489 dědí Hanušovu část Starých Buků, roku 1491 získává od Jana Karlíka z Nežetic manské statky Vyhnanov a Proruby /10/, roku 1494 kozojedskou část Vlčic /11/, roku 1500 část Pilníkova po Alexandru Temricovi z Mosazného /12/ a konečně roku 1502 získal i kozojedskou část Starých Buků /13/. Tím soustředil značnou část území kolem sídla na Břečtejně, aby tak svým úsilím vytvořil co nejlepší existenční podmínky pro mnohačlennou rodinu. Umírá kolem roku 1508 a je společně s manželkou Johankou z Mečkova pohřben ve Vlčicích /14/. Zanechal pět synů: Adama I., Mikuláše, Hynka, Petra a Jana st.

Konec ukázky